

VLAANDEREN VRIJ!

HISTORISCH VERHAAL VAN DEN
SLAG DER GULDEN SPOREN, TE
KORTRIJK GELEVERD TUSSCHEN
DE VLAMINGEN EN DE
FRANSCHEN
IN 1302

door OSCAR TYTGAT.
VERSIERD MET 6 ILLUSTRATIES.

AN den hemel, door de smalle luchtstreep, tusschen donkere gevelspitsen, teer in doezelig blauwelucht, lachte de jonge Meizon en blankte in het midden der straat de ongelijke kassei. Op het vooruitspringende dak der taveerne rechtover, stoeide tijlpnd een zwerm musschen en vleugelde neer op 't ijzeren uithangbord met in roode letters « Hier is 't in den Hoorne van Overvloedt ! »

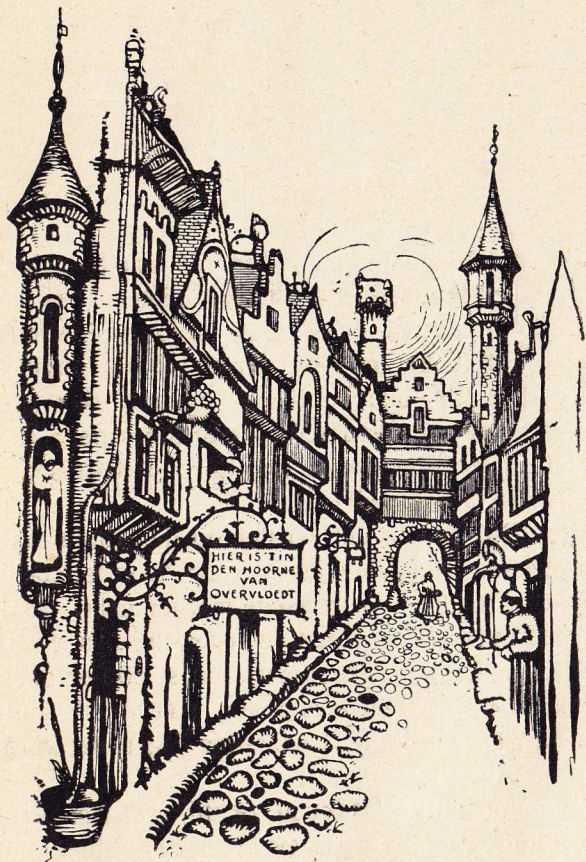
Peerken Dijk schoof het venster op der woning van zijn baas in het Weverstraatje en, de ellebogen op de vensterbank geleund, snoof hij zijn longen vol frissche morgenlucht. De kapel van 't Heilig bloed verkondde reeds de zeven-ure-mis; toch bleven de luiken in 't kronkelige weverstraatje haast alle geloken, alsof de lui nog slaperig van laat feestgelag, met moeite hun bedstede verlieten. Nergens tik-takte 't naarstige jagen der weefgetouwen, ze lagen nog stil.

Een volle maand reeds lagen ze stil, overdacht Peerken Dijk.

Uit het huis, waar op den gevel twee geweldig kromme ossenhoornen gespijkerd waren, stak iemand boven de halve deur zijn verwonderd wezen de straat in.

Dag Karel ! riep hem Peerken toe, als hij den beenhouwers-knaap erkend had.

— Stil... dag — antwoordde Karel bedeesd — zijn ze daar al?
— Ha, ha — lachte Peerken — wat zouden ze!

De poelier, die gisteren van Kortrijk kwam heeft in den Hoorne verteld dat Jacques de Chatillon, met zijn soldaten hier vandaag zou aankomen.

— Niets gehoord, niets gezien — jekte Peerken voort en als om den ontstelden knaap nog meer te tergen stopte hij twee vingers in den mond en schuifelde schril het waaksein van den torenwachter na.

Andere vensters klaptten nu open, wit gemutste vrouwen hingen de luiken weg en snaterden druk met elkaar omtrent de al of niet waarschijnlijkheid der intrede van soldaten.

Plots joepten van achter den hoek der Kortrijksche baan een paar straatbengels te voorschijn, ijlden voort als opgejaagd en kreeschen, met hooge schrikstemmen:

« Ze zijn d'er, ze zijn d'er! »

De babbelende wijven stoven binnen en kletsten de deur toe. De mannen keken door de breede vensters hunner winkels, de vrouwen hingen hunne hoofden uit de bovenste verdieping.

De soldaten reden toe. Vooraan de vier bazuinblazers, met de kazuifels, waarop de witte leliën van den Franschen koning

geborduurd, dan het voetvolk met ronde ijzeren helmen. De boogschutters stapten 't eerst, in hun lederen kolders over breede schouders, hun koker wiegelde op hun rug en twee pijlen staken grijpens gereed in den gordel; dan kwamen pikeniers lange en korte, met puntschilden op den rug, de meesten in grove baaien kleeren, versteld en gelapt, soms met een wapenteeken op de borst genaaid. Ze stapten onregelmatig, pratend en schertsend, grof spotten zij in hunne vreemde taal om het toekijkend volk uit de huizen, hunner kracht bewust, in dichte drommen, drongen zij talrijker en talrijker voorwaarts.

De wevers blikten toe met ontsteltenis, zij hadden op verre na de opkomst niet zoo geweldig verwacht.

Nauw hoorbaar toeterden reeds in de verte op de Groote Markt de bazuinen het teeken tot stilstaan, toen eerst de ridders en wapenlieden te paard aanreden. Twee aan twee, eng in hun maliënhemden gesloten, die nek en hoofd dekten en de stoere, geknevelde wezens nog strenger afteekenden, hielden zij de bloote, zware zweerden in de ijergeschoeide hand. Midden in die groep, alleen en trotsch, het zweerd in de schede, reed Jacques de Chatillon, baljuw van den koning van Frankrijk, met een triomf-lachje, dat hatelijk tartte, als machtige overwinnaar in de stad van Brugge. Kwaadaardiger evenwel donkerde de toorn in de oogen, die hem uit de huizen tegenblikte, hij voelde wel 't dreigen van doodsgevaar tallenkant, maar spotte er mee; had hij zijn soldaten niet?

Geen enkel dier mannen, zijn onderdanen toch, had een groet voor hem, zij keken hem aan kil, stijfhoofdig, verkropten hun wee, hun schrik en hun haat.

Peerken alleen als om te betuigen, hoe fijn hij zijn achterlap-pen vaagde aan al dat schrik aanjagend vertoon, riep spottend den baljuw van den koning na:

Kattejon... ong!... Kattejon... ong!

Fluks liet hij dan het venster af en, wanneer een poosje later, de karren met leder overdekt door ossen gesleurd, voorbij raltelden, mengde hij zich in 't volksgedrang achter de soldaten ter Groote markt.

Hier schikte zich de legerbende in ordelijke gelederen, terwijl de ridders met de rijken, leliaerts die met hen reden, bij groepjes hun logement opzochten in de steenen der welhebbende burgers.

Het voetvolk wachtte naar verder bericht, de wapens in rust-stand. De Chatillon was intusschen afgestegen en met de rijk gemantelde schepenen, door hem benoemd, die hem tegemoet traden, stapte hij de vergaderzaal in om hun zijn wil op te leggen.

't Volk, van den eersten schrik bekomen, vulde nieuwsgierig al meer en meer de markt. De meeste ambachten waren werkeloos, vele dekens en werklozen hadden de stad verlaten, verbannen of uit voorzichtigheid, de geringe knechten en huurknechten, wollenwevers, volders en kaarders, lakenverwers met blauwe nagels en andere kleine ambachtslieden, onderhandelden bij kleine groepjes en smeedden geheime plannen van verzet tegen de macht van den baljuw.

De Chatillon verscheen weer na een uur met de schepenen, bevelen werden uitgedeeld, waarop zij ijlings naar huis reden.

De vier bazuinblazers geraakten tot in het midden der markt en maanden met schetterende tonen het volk tot stilte. Luide maakte de wapenheraut de ingezetenen der stede kond: dat zij in naam van hun aller Heer en Meester, den koning van Frankrijk, hadden te ontvangen in peis en vrede de soldaten hun toegezonden, dat zij die zouden voeden en herbergen elk naar zijn best kunnen; nieuwe lasten op verkoop van zout, brood en vleesch en gewezen stoffen zouden worden geheven, ten einde spoediger de bestendige legerburcht te voltooien, verder werd de stad veroordeeld tot eene zware geldboete, die aan de soldaten als soldij zou worden uitgekeerd, ten slotte in staat van beleg verklaard waardoor alle privilegiën en vrijheden werden geschorst.

Een hoonend gemompel ruischte dreigend over de Groote markt en de groepjes soldaten die de wacht optrokken toonden hunne wapens slaansgereed tegenover die onwillige menigte.

Peerken stond bij een kring wevers.

— Zoo is 't kameraden — besloot een kort ventje, scherp van wezen en daarom 't Fiet genoemd — wij liggen nog niet lang genoeg zonder een spoel te schieten, maar wij zullen onze luttele spaarpenningen aan die vreemde ratten gunnen, opdat ze die naar belijfte kunnen verbrassen en opdrinken.

— Ons bed en brood afstaan — sprak een ander — als ze niet meer eischen, wel begrepen, en pruttelt ge, men zet u het zwaard op de keel.

— Kunt ge niet weigeren kameraadje, weigeren den cijns te betalen, uwe deur afsluiten? ge zijt toch meester in uw eigen huis, naar ik meen?

— Ja, ja, — grinnikte 't Fret — ja, ja, vriendje, en den strop om de keel kunt ge weigeren ook, want ge zijt immers meester van uw leven? Waarom ook niet geweigerd dat men onze stadsmuren afbreekt; geweigerd den steen te kruien naar de nieuwe burcht, opgericht opdat wij nooit meer zouden weigeren?

— Konden we! mopperden de toehoorders opgehitst door die harde woorden.

— Waar stonden die weigeraars, toen onze hoofdmannen, door de Ieliaerts verraden, op bevel van den koning de stad verlieten? Weiger!... is 't woord van Pieter de Koninck, onzen deken, niet waar? Weiger!... 't Is de vuistslag van Jan Breydel... Deze waren weigeraars... Laat ons braaf naar huis toegaan en serviteur par-ci, serviteur par-là de Ieliaerts ootmoedig begroeten.

— Hoor 't Fret eens bezig — viel een jonge gezelschapgenoot in de rede — praten kan hij en afkeuren vooral, maar wat doen we daarmee, gaan we naar huis of gaan we niet naar huis? Kunnen wij de stormklok niet luiden, laat ons ketelslaan en ons in ambachten scharen, wij kunnen dan verder beraadslagen... liever dood

dan verder slaaf zijn, dat zeg ik.

— Hadden wij onze hoofdmannen maar, wie zal ons nu aanvoeren?

— Ja hadden wij?

— Zonder onze hoofdmannen zijn wij niets, een schip zonder roer.

— Ja, hadden wij onze hoofdmannen maar!

Een troepje soldaten stapte dwars over de markt en het gesprek werd fluisterend voortgezet.

— Luistert mannen — zegde 't Fret — onze hoofdmannen zijn niet ver... 't valt ons niet moeilijk ze weer bij te halen. Ik weet waar Jan Breydel zich met zijne mannen schuil houdt. Als ge wilt ga ik er naartoe... te nacht langs de Gentsche poort waar de wallen gevuld en de muren gansch geslecht zijn, komen we weer de stad in.

— Maar de schildwachten Fret?

— Is Jan Breydel, de slachter, bij ons niet? Geen lafheid kameraden, 't is vrij leven of sterven... wie ons weerstaat slaan we dood... weg met de dwingelandij.

— Weg met de Ieliaerts!

— Houdt u gereed ons bij te staan gewapenderhand waar 't noodig blijkt... wij zijn de machtigsten als wij willen.

— 't Wachtwoord Fret?

— Schild en vriend, dat kan geen Franschman uitbrengen.

— Schild en vriend... weg met de Ieliaerts.

— Stil mannen... allen naar huis nu... houdt u gereed bij 't eerste sein te nacht... 't Geheim gezworen.

— Wij zweren! Schild en vriend!

Peerken Dijk, de zestienjarige weversknaap, had met alle toehoorders, plechtig de rechterhand opgestoken; fier op zulke mannelijke daad trok hij weer naar zijn huis, den winkel van Pieter de Konink. Zooals het reeds bleek was de weversbaas niet in Brugge, met Willem van Gulik, den graaf door God

gezonden, den verlosser uit het Oosten, zooals het volk meende, reisde hij om hulptroepen en wichtige ondersteuning in het buitenland te bekomen.

Pieter de Konink was de lieveling van het volk; hij was maar een klein ventje, met beenderig wezen en eenoogig, maar hij was geleerd en rap ter tale en hij bezat de kunst 't volk op te zweepen door zijn krachtig woord.

Peerken overdacht hoe zijn baas al die rampen en ellenden voorspeld had, haast geen dag verliep of 't stormde ergens een oproer, niet zelden werden bakkerijen of beenhouwerswinkels door werkeloze huurknechten geplunderd, vooral in den laatsten tijd na de verbanning van Jan Breydel.

Een goed jaar geleden vierde men hier volop feest, men had de straat met groen en wimpels getooid en vulde druk de kruiken met den wijn, die de fontein op den hoek heel den namiddag spoot. Pieter de Konink poogde toen allen tot verzet tegen den koning op te ruien of raadde aan zich ten minste te onthouden van alle vreugdevertoon: « Houdt u bij uw wettigen Graaf Gwijde van Dampierre, eischt hem weer uit zijne gevangenis op! » placht hij te herhalen, te vergeefs! Het vreugdevieren, de pracht, de hoogmoed om den koning hun rijkdom te doen bewonderen, lieten toe dat men goedschiks de gemeentepeningen door de leliaertsgezinde schepenen liet verspillen.

Niet zoohaast echter verliet Philip le Bel de stad of 't regende cijnsen en belastingen op brood, vleesch en geweven lakens; de gemeentekas was leêg, ze moest kost wat kost weer gevuld. Pieter de Konink predikte den opstand en gewillig luisterde het ontgoochelde volk nu naar hem. Hij verdeelde de ambachten in nieuwe gelederen met versche opperhoofden om de leliaerts te vervangen. Men liep te wapen, belegerde de steenen der rijken, en 't volk bemachtigde de heerschappij over de stad.

Eene eerste poging der leliaerts om bijgestaan door vijfhonderd ridders, gedurende den nacht de stad te bestormen keerde ten

hunnen nadeele, doordien 't volk bijtijds hunne geheime plannen ontdekte, de deuren voor de vreemde overheerschers afsloot en zich zoo duchtig op de leliaerts wreekte, dat deze met moeite den dood ontsnapten.

De Chatillon reed kort nadien met zijne krijgsbenden de stad in. Wel konden de hoofdmannen ontvluchten vóór zijne komst, maar de stad boette bitter hare oproerigheid, niet alleen eischte hij zware geldboete maar hij beval hetsloopen der vestingmuren en het opbouwen eener burcht voor een bestendige bezetting.

't Waren benarde tijden en Peerken Dijk, die alleen in 't wevershuisje achterbleef, zat soms tot laat in den nacht op zijn laag bedje te weenen, 't hoofd in de handen, overpeinsde treurig of 't nu nog ooit weer feest zou zijn bij de wevers en hij zuchtte wanhopig:

« Wat zal er van mij geworden, indien mijn baas niet weer komt? »

En zie, almeteens was Pieter de Konink weergekeerd, 't volk juichte en de werklieden, die de stadsmuren afbraken, staakten hun werk en juichten mee, want ditmaal scheen God zelf Vlaanderen een verlosser uit het Oosten te zenden. Achter Pieter De Konink reed een zilver geharnaste ridder, met een leliewit overhemd, prachtig van statuur, met het indrukwekkend wezen van een aartsengel, triomfantelijk de stad Brugge binnen. Het was Willen van Gulik, kleinzoon van Gwijde van Dampierre.

Pieter De Konink en Willem van Gulik verlieten kort nadien het land om hulp te vinden; bij 't hooren der huidige komst van De Chatillon waren de andere hoofdmannen gevlucht.

Heden nu, 't was Goeden Vrijdag, bevond zich de baljuw weer ter stede, zijne legermacht scheen onoverwinnelijk.

Toen Peerken 't weverstraatje binnenwandelde, zwijmelden een vijftal Fransche soldaten in de richting der taveerne, zij bulderden een onverstaanbaar liedje en een hunner stak een paar slapvleugelige kippen in de vuist naar omhoog, ze gebaarden

woest en wild met hun wapens naar vrouwen en kinderen om deze schrik aan te jagen.

Als hij thuis kwam vond hij daar Tante Bette, de oude vrouw die 't huishouden beredderde, de deur dicht afgesloten. Hij sloeg met zijn vuisten tegen 't hout en klabetterde aan de klink.

— Hei la! Open, open!

De oude vrouw opende schuchter op een gerreken.

— Wie daar?

— Goed volk... Peerken... Alla toe, kent ge geen menschen meer?

— Ja Peerken, ja... 't zijn harde tijden schudde, de oude vrouw en schoof nadat zij den knaap inliet weer zorgvuldig de grensdel voor.

— Zoo is 't, Tante Bette — bevestigde de jongen — maar als ge schrik hebt is 't nog veel erger.

— Weet ge dat het brood een stuiver is opgeslagen?... Men zegt dat de bedelaars van 't Monnikkenvestje in oproer zijn, 't is al moord wat de klok slaat. Aan 't Spui hebben ze twee vrouwen mishandeld, er zijn al wel tien mannen opgesloten om kwaad van den Koning te zeggen. God sta me bij, waar gaan we naar toe?

Peerken zag heur blik wanhopig naar 't kruis-lieven-Heer gericht, waarvoor zij een olielampje had aangestoken.

Sprakeloos aten zij uit de teil hunne boonen met spek, knabbelden hun roggebroodkorst en dronken hun steenen bierkruik leeg. Tante Bette haalde toen haar paternoster te voorschijn om bij 't kruis te bidden. Peerken keek uit den weverswinkel de straat in, zoo geheimzinnig stil met heur gesloten deuren, alleen in de taveerne klonk het rinkelen der wijnkroezen, aftikkend soms op maat een raspand soldatenliedje. Hield 't op, zoo ratelden de dobbelsteen over de tonne, tot in opvliegend lawaai krakeel losbarstte, men worstelde, gevierde, geveiden; soms wierp men den verliezenden ruziezoeker de straat op, en Peerken zag hem gekneusd en bedremmeld, opstaan en afdruipe.

Toen de duisternis inviel wierp hij nog eens een blik naar 't spookerig verlichte achterplaatsje, de oude vrouw bad nog altijd; hij dacht aan 't grootsche plan der wevers te nacht aan de woorden van 't Fret: « Houdt u gereed ons bij te staan! » spijtig maar dat hij geen wapens had: « 'k heb mijn vuisten — peinsde hij — en 'k kan bijten ook, maar dat is al! ». 't Werd hem te eng in huis.

— Tante Bette, 'k ga eens zien zulle! riep hij naar 't verlichte vertrek en schoof vlug de deur uit om Karel zijn maatje op te zoeken.

Gearmd wandelden de twee knapen door de straat, verlaten en donker, alleen hier en daar de oranje streep eener brandende lamp achter gesloten luiken, of een late voorbijganger, die zich naar huis spoedde. Op de Groote Markt evenwel, traden uit de smalle straten, in verschillende kleine stoeten, rijke burgers omringd van hun lakeien, die toortsen droegen, zij richtten zich naar een glanzend steen, met helle spitsboogvensters lichtend tot ver op de kassei.

— Zie — fluisterde Peerken aan zijn maatje — het zijn de leliaerts die feest viere om de komst van De Chatillon, en wij zijn droef terwijl... wie weet of we morgen nog brood hebben?

— Ja, die hebben goed leven — antwoordde Karel begeerig.

— Nu, nu... dat is nog te bedenken. Wisten zij wat ik weet — opperde Peerken — ge zoudt ze geloof ik, wit van schrik zich in hun steenen zien opsluiten! En hij deelde zijn maatje na eedaflegging van geheim bewaren, het plan der wevers mee.

Het was volop donker geworden, neergezeten op de stoep van een gildehuis, luisterden zij naar de schrale tonen der muziek in het prachtig steen voor hen. Zij tooverden in hunne verbeelding al het lekkers, dat zij gisten achter de verlichte boogvensters of keken naar 't popperig gedoe der zwarte schimmen in 't kaarslicht. Lang duurde 't toekomen der genoodigden, onophoudelijk dreunde de zware deureklopper, en pratende lakeien doofden

bij 't heengaan hunne toortsen in den ijzeren doover bij de deur.

Reeds tweemaal had de nachtwaker met zwierenden lantaarn en zijne lange piek schuin over den schouder, het uur verkondigd, en nog stonden de twee knapen in bewondering voor het rijke huis, toen besloten zij om geen argwaan op te wekken hunne nachtwandeling voort te zetten, zij sloegen derhalve de Gentsche kassei in.

Uit een der zijstraten hoorden zij plots 't roezemoezen van een verward rumoer, 't deinde en kwijnde, als bij windvlagen aangewaaid, triomfkreten juichten, overgalmd door bang kermen om hulp of toornig wraakgeroep. Feller steeg het lawaai, naderde, en duidelijk als een gekadanseerde march klonk het : « Brood en werk. Brood en werk ! » Onder fantastischen, roswalmenden gloed van enkele fakkels drong een dichte stoet naar de markt. 't Waren al mannen, schijnbaar van de ambachten, want zij stapten in tamelijk regelmatige gelederen voort, gewapend met kluppels of pieken, enkele met lange messen en onverpoosd riepen ze : « Brood en werk... Brood en werk ! »

Voorzichtig zag men uit de huizen zwarte gedaanten den stoet vervoegen, die steeds aangroeide. Peerken en Karel volgden hem. Op de Groote Markt evenwel brokkelden de rangen uiteen, het geroep stierf uit, men scheen besluiteloos, groepjes kringden om enkele sprekers.

Op een stoep verheven en heftig gebarend om het volk op te ruien riep een hunner met heesche, vermoeide stem :

— Geen genade mannen... dood aan de roovers onzer dochters, aan de roovers van brood en nering... de roovers van ons werk... Geen genade, aan wie ons geen genade schenkt... Want er is geen genade voor een Vlaming die zijne taal spreekt... Recht wordt maar gesproken voor hem die Fransch uitkramen kan. Wat men ons niet goedschiks geven wil, als 't ons recht is, wij pakken het ons kwaadschiks... Wij hebben, Goddank, nog vuisten, die kunnen slaan. Vrije mannen, van het vrije Vlaanderen kan

geen Franschman, geen koning zelf dwingen... Wij kennen alleen den graaf... wij willen alleen onzen graaf. Wij dulden geen vreemde dwingelandij meer. Vlaanderen vrij, mannen, Op dus als een man. Weg met de Ieliaerts. Wij breken hunne steenen af evenals zij onze muren in puin wierpen. Wij willen vrij leven, werken en sterven. Wat Walsch is valsch is, slaat al dood, Schild en Vriend !

De nachtwaker zocht eene baan tusschen 't gedrang.

— Goede lieden keert naar huis in vrede, vermaande hij.

— Hoe-a-hoe ! sjouwde men hem uit. Zult gij ons eten geven, zult gij ons werk geven ? a-hoe !

— Goede lieden ! poogde hij nog eens. Daar hij de ijdelheid zijner woorden wel inzag, bracht hij zijnen hoorn aan den mond, een vuistslag sloeg hem weg ; de waker greep zijne speer, een vlaag neerslingerende stokken stortte hem neer.

— Hulpe... hulpe !... Er werd geroepen, gedrongen, nieuwe oproerlingen stormden bij, gewapenderhand, verschrikte vrouwen staken hun hoofd door schichtig geopende vensters.

— Waar is 't te doen ? vroeg iemand aan Peerken en zwaaide zijn goedendag.

— De nachtwaker, die ons wil beletten voort te gaan.

— Weet ge waar de beenhouwers zijn ?

— Neen.

De man liep verder, keerde weer.

— Zijn ze daar al ?

— Wie ?

— De hoofdmannen.

— Wij weten 't niet.

Daar dreunde, zwaar helmend boven 't rumoer, de stormklepelende klok van den Halletoren, in machtige trillingen zinderde heur koperen stem tot in het hart der gemeentenaren, die 't aanhoorden, plechtig, ontroerd ; want dat luiden, scheen hun 't wakker luiden hunner macht en vrijheid ; en gedreven door

't bevel dier hoogere stem schikte al dat krioelerig volk zich snel en zeker in ordelijke gelederen.

In 't midden der markt, waar hooge fakkels flakker-vuurden, stonden daar in kranige fiere houding eenige mannen: toen wist het volk; en als één machtige, dreunende, reuzenstem donderde het over de Groote Markt:

— Heil! Heil! Onze hoofdmannen!

Zij wuifden met de hand.

De grootste onder hen, de staalspierige Jan Breydel, stak zijn goedendag op en riep: «Vrije mannen... wat Walsch is valsch is, slaat al dood, schild en vriend» Aan 't hoofd der beenhouwers rende hij naar 't slot van De Chatillon.

Te vergeefs speurde Peerken naar Pieter De Konink, hij was nog niet weergekeerd.

Hij liep met de wevers nu in de richting van het Steen, waar men het feest vierde. Uit de poort stormden met opgeheven degens edelen en rijken, ze schreeuwden: «Le Roy, le Roy! Trahison!» — Schild en vriend!... antwoordden de gemeentenaren en richtten hunne wapens naar hen. De Ieliaerts verweerden zich en herhaalden beleedigd: «Le Roy, le Roy!» De woorden bestierven op hunne lippen, meedoogenloos velde men ze neer. Vreemde soldaten, met der haast hunne wapens aangordend, sprongen hunne heeren bij: — Trahison, trahison... le Roy... le Roy!...

Zij werden bij de keel gegrepen: «Schild en vriend!» en afgemaakt.

't Werd in de duisternis een afgrijselijke moordelij.

Snijdende hulptreten riepen de gemeentenaren reeds naar een andere straat, vluchtelingen werden ingehaald en gedwongen tot nazeggen: «Schild en vriend!»; wie aan zijne spraak als Franschman erkend werd sloeg men zonder uitstel neer. Peerken had eene piek opgeraapt en draafde zoo goed hij kon zijne gezellen na. Men beukte de poorten der steenen in, greep de vluch-

telingen weerloos of niet, en op 't uitspreken van «Schild en vriend» doodde men of liet vrij. Het volk eens aan 't moorden wreekte diep den hoon hem aangedaan, wat Fransch sprak, was de

vijand, men kende geen genade: geen belofte, geen gunst, geen goud kon het hart dier woeste, maar eerlijke Vlamingen verteederen «Wat Walsch is valsch is», en ze sloegen al dood.

Men liep met druipende handen, warm van bloed, men wilde gauw gedaan maken, slachte maar om niemand te laten ontsnappen. Twee groepen ontmoetten elkaar, men hief de wapens « Schild en vriend ! » — « Schild en vriend ! » men herkende elkaar en snelde voort gezamentlijk. Men vocht overal, op straat, in de huizen, tot op de zolders.

Men moordde den ganschen nacht. Wanneer 's morgens de roode zon boven de stad opdaagde, waren alle Franschen of gedood of gevlucht. Nijdig van spijt wist Jan Breydel te vertellen hoe zij Jacques de Châtillon hadden meenen te erkennen aan paard en kleedij, hem hadden omsingeld en willen dooden, terwijl zijn schildknaap ontvluchtte; hoe zij later ontdekten dat de baljuw hun ontsnapte, dank de moedige opoffering van zijn strijdgenoot, die met hem paard en kleedij had gewisseld. Hoe 't gebeurd was wist hij verder niet, maar beiden konden zich redden, vrij en ongedeerd.

Drie dagen na dezen verschrikkelijken nacht keerden Pieter De Konink en Willem van Gulik in de stad weer. Luide juichtte het volk en op den Halletoren wapperde de grafelijke leeuwenvaan. Peerken schuifelde vol vreugde den ganschen dag, nu dacht hij zou 't heerlijk leven weer herbeginnen, weer zouden de wevers beneden in den winkel te zamen hunne schoone liedekens zingen.

Zijn baas evenwel huurde nog geen knechten. Pieter De Konink wist dat Philip le Bel te veel aan Vlaanderen hield en aan zijne goede steden, en bloedig de oproerige stad kastijden zou. Hij had leeren beseffen dat zulke standjes meest noodlottig voor de gemeenten uitvielen, ofschoon deze machtig waren. « Komt de koning met zijne legerbenden, overdacht hij, wij moeten deze terugslaan of sterven, verliezen wij den strijd dan heeft voor eeuwig onze vrijheid een einde ». Hij liet dus alle ambachten wapenen en tot den krijg drillen, en Peerken, die nu eene piek bezat en had bewezen dat hij dapper strijden kon, mocht — hij was zoo maar niet weinig fier —, in de rangen der ambachten marcheer-

ren. Daar elkeen zich zelf wapenen moest, de geldmiddelen waren gering, was de uitrusting van het gemeenteleger zeer verschillend. Velen bezaten alleen knotsen, met of zonder spijkers, regelmatige gilden droegen den handboog of een korte piek waarmee men slaan en steken kon: den goedendag. Ruitery behoorde tot de leliaerts en bezat men dus niet, de boeren van het Vrije van Brugge beloofden eene bende met zeisen of kouters op staken gebonden. Dit was het leger waarover Willem van Gulik bevel zou voeren, op het laatst bleek het dat hij noch op de hulp van Engeland, noch van Duitschland, noch van Holland mocht bogen. Alleen met de gemeentenaren stond hij tegenover Frankrijk.

In het begin der maand Juni vertelde men te Brugge, hoe Robert d'Artois, schoonbroer van Philip le Bel, met het puik der Fransche ridderschap en een machtig voetleger tegen Vlaanderen oprukte.

Den tienden in den voormiddag stormde de klok en vergaarde het gemeenteleger op de markt.

Het was wel een plechtige stond toen Willem van Gulik en een paar andere ridders, voorbij het front van het luid toejuichende leger reden; hoe warm voelde Peerken zijn hart aan land en vorst verkleefd, er trilde iets onbegrijpelijks in hem, wel hij zou vechten als een held, als gold het zijn leven.

Pieter de Konink beklom de pui van het stadhuis en sprak:

« Mannen van het vrije Vlaanderen !

» Eindelijk, na jaren van verdrukking, van rampspoed en armoede, — na de kwellende pijn van den honger, 't gemis van alle vrijheid, de onmogelijkheid ons dagelijksch brood te winnen in eerlijkheid en gerechtigheid — na jaren van ellende door vreemde dwingelandij — nadert de stonde onzer vrijheid.

» Zij nadert — zeg ik u — gewis en zeker, omdat het goede recht aan onze zijde is, en 't goede recht spijs alle tegenkanting toch triomfeeren moet.

» Tegen wien strijden wij, simpele gemeentenaren, maar fiere Vlamingen?

» Wij trekken te velde tegen Philip le Bel, koning van Frankrijk. Hoort ge dat wel, een koning?

» Een koning, ja, die u niet minachten kan, maar u haat uit den grond van zijn hart. Hij haat u, om uw rijkdom, uwe macht, die gij u eerlijk hebt verworven, door taaien moed en volharding in uwen handel, door naarstige en onverpoosde vlijt bij het werk. Dien handel wil hij vernietigen door u te stellen als vijand tegenover Engeland; uwen handel laten uitbloeien, opdat gij, wevers en andere ambachtslieden, geen werk meer zoudt vinden, geen brood meer, geen leven meer voor vrouw en kinderen, voor allen die u lief zijn.

» Zijne vervalschte munt dringt hij u op, er staat majesteitschennis op wie ze weigert, maar op het tafelken der vreemde wisselaars zal men u voor bedrieger uitschelden zoo gij ze aanbiedt. Wie is hier de groote bedrieger?

» Op al uwe opmerkingen, uwe roerendste klachten, antwoordt hij met cijns op cijns... zijn eigen kas wil hij vullen, om op uwe kosten te strijden tegen Engeland, dat u genegen is, en dat gij niet ontberen kunt.

» Maar wat durf ik hier te praten van klachten of gerechte eischen. Hebt gij nog recht, nog gelegenheid daartoe, gij die Vlaming zijt? Spreekt Fransch, zeg ik u, of geen gerechtigheid voor u. Geen verhoor wordt u verleend in uwe moedertaal. De koning spreekt immers Fransch... Op onze rechtbanken zal men Fransch spreken, de baljuw kent immers uwe taal niet. Nochtans zijt gij de meerderen niet waar, gij hebt macht en rijkdom in uwe handen. Is het de plicht niet van diegenen, die over u willen heerschen, tot u te komen met eerbied voor uw heerlijk verleden, uwe overleveringen, uwe vrijheden.

» Uwe overleveringen, uwe vrijheden?... Wat golden zij nog vóór eene maand? Diegene, die ze 't eerst van allen getrouwheid

zweren moest, de koning van Frankrijk, verklaart ze allen verbeurd en regeert als tyran.

« Hij zal de meester zijn, gij de slaven!

» Duldt gij dat, Vrije mannen van het Vrije Vlaanderen!

» Neen, neen, wij Vlamingen hebben maar een woord. Wij zwoeren gehoorzaamheid en getrouwheid aan onzen graaf Gwijde van Dampierre. Uw graaf heeft men verraderlijk met zoon en dochter gevangen genomen.

» Bedrog en geweld. Ziedaar de macht waardoor Philip te Bel over Vlaanderen heerschen wil.

» Hij strijdt, tuk op buit. Vlaanderens rijkdom wil hij tot prooi. Zijn tocht is een rooftocht.

» Wij vechten om ons recht, om onze onafhankelijkheid, wij verdedigen have en kluis, wij beschermen die ons lief zijn.

» Wij willen vrij zijn, vrij of dood!

» Het goede recht met ons, God met ons, Vlaanderen den leeuw!»

— God met ons, Vlaanderen den leeuw! weergalmde het uit alle monden.

Vaandels en standaarden togen de geestelijkheid te gemoet, die plechtig Gods zegen over de geknielde scharen afsmeekte en geestdriftig verliet het leger de stad langs de Kathelijne poort.

's Anderendaags bij 't eerste morgengloren bevonden zich de twee legers tegenover elkaar in de meerschen bij Kortrijk.

Vooraleer den strijd aan te gaan, den uitersten en laatsten strijd, knielden de Vlamingen ootmoedig en godvruchtig neer en, in liefdevolle vervoering tot dien grond waarop zij geboren waren en die nu misschien hun bloed zou drinken, bukten zij 't hoofd en zoenden plechtig de geliefde moederaarde. Toen verdeelde Willem van Gulik zijn leger naar de gewone strijdtaktiek van dien tijd. Hij liet de boogschutters in lange rij vooropmarcheeren, hij zelf met het gros van het leger, bij de vaandels, in de onmiddellijke nabijheid daarachter, buiten het bereik der pijlen; hulpbenden

waarbij Peerken, de boeren van het Vrije en enkele hulptroepen uit Yperen en Doornik vormden de achterhoede.

In de verte zag men 't schitteren der schilden en maliënhemden, de veelkleurige wimpels der Fransche ruitery en wuivende vederbossen, verblindend van glans en rijkdom.

Willem van Gulik kende hunne macht, hij vertrouwde alleen op God. De Vlamingen zouden dapper strijden, hij berustte erin, hij wist dat ze bereid waren te slaan zonder genade, zonder ontzag van rang of stand, maar was hunne woeste onversaagdheid tegen de Fransche ruitery bestand? 't scheen onmogelijk.

De Fransche bazuinen schalden en in schoone lijn ijlden de vijandelijke boogschutters vooruit, schoten onmiddelijk, snel en behendig hunne pijlen naar de veel min talrijke Vlamingen, die zich zoo goed mogelijk weerden. Niet langer tegen den regen van schichten bestand weken zij achteruit, om behendig zwenkend, hunne aanvallers zijlings te beschieten.

Bij 't wijken der Vlamingen had Willem van Gulik met moeite zijne benden weerhouden, die seffens wilden vooruitsnellen, hij bracht ze in de nieuwe stelling achter de schutters.

Even vlug evenwel sprongen de vijandelijke schutters weer bij, en 't hagelde pijlen op de ongelukkige Vlamingen. De toestand werd hachelijk, reeds bedreigden de pijlen de voorste gelederen, Willem van Gulik moest vooruit met zijne mannen, zij moesten er door, kost wat kost. Maar nu gebeurde iets onverklaarbaars. Plots schetterde uit het Fransche leger het sein tot den aftocht. De vijandelijke boogschutters, die 't niet begrepen, daar zij blijkbaar de zegepraal in hunne hand hadden, weken wanordelijk en onwillig, toen reeds de grond daverde onder de galoppeerende paarden der Fransche ruitery, die wild schreeuwend en wapenkletterend de Vlamingen chargeerden. De nieuwe stelling der Vlamingen evenwel, beschut door de breede Groeningerbeek met stijle oevers, bij plaatsen moerassig en voor de ruitery ongenaakbaar, bleek veel voordeelijker. Als een waanzinnige, het witte

leliënvaandel in de hooge vuist opgestoken, reed Robert d'Artois in de voorste gelederen, huilend den strijdkreet «Le Roy, le Roy!» Montjoie St-Denis! De Vlamingen pal op den oever der beek, schoorden het machtige lijf op de beenen, de pieken stootens gereed, zoo wachtten zij onvervaard den aanval af. De voorste paarden klauwpooterden in den drassigen grond, tuimelden door den schok der volgende scharen, sleurden in zwaren val, ijzer rinkelend en bonzend hunne ruiters ten gronde.

« Vooruit mannen — riep Jan Breydel de zijnen toe — geen genade, sla dood!» De koensten doorwaadden de beek, de anderen volgden. Forschig stieten de pieken in borst of romp der paarden en bij 't voorover stuiken der gekwetste dieren, sloegen in machtigen zwaai hunne zware knotsen, schedel-krakend op de ruiters neer. Orde en krijgstucht waren verbroken, elk vocht voor zichzelf: « Schild en vriend, schild en vriend » wakkerden de gemeentenaren elkaar aan, ze staken, kneusden en beukten, moerden neer genadeloos, woest en wild.

— Gratie... Gratie... twee duizend ponden rantsoen, smeekte een jonge ridder zijn zwaard reikend.

— Geen genade... geen gevangenen — Dood ! en hij viel bij zijne strijdmakkers.

Verschrikt door de ruwheid dier strijders, die sloegen als onzinnigen, dweers en wild, verschrikt voor den ijselijken dood, die hen tegengapte, radeloos poogden enkele ridders te vluchten, de verwarring werd algemeen.

Robert d'Artois overzag het gevaar, de ontzetting op de grijnzende wezens zijner strijdgenooten, aan wiken viel niet meer te denken in die tuchteloosheid; hij waagde een uiterste poging om het goudgeleeuwde vaandel aan Willem van Gulik te ontrukken. Hij sloeg zijne gouden spoor in de lenden van zijn paard en sprong met eenige zijner volgelingen over de beek. In krachtigen zwaai slingerde hij zijnen standaard tegen dien van Vlaanderen, die zwichtte; de gemeentenaren sprongen toe en omsingelden den Franschen veldheer. D'Artois wilde zijn degen aan Willem van Gulik reiken, maar pieken en bijlen sloegen hem neer: «Vlaanderen den Leeuw... Schild en vriend!»

Lijken vulden de beek en verwden het schuimende water bloedrood, men reed weldra over dien menschenhoop als over eene brug. De achterhoede der Vlamingen, bij 't neervellen van Willem van Guliks standaard, niet onderscheidend wie hier overwinnaar of overwonnen was, snelde ter hulp en moordde duchtig mee.

Peerken zag een ruiter van zijn paard stijgen en een berg lijken beklauteren, van daarop slingerde hij zijne strijdbijl rondom zijn hoofd, kerfde in den nek van een Vlaming, die hem te lijve wou, hieuw een tweeden, die de piek naar hem richtte den arm af in een gutsenden bloedstroom. Peerken kroop naar hem om zijne makkers te wreken, zijlings viel hij met zijne piek den ridder aan, een ploffende slag donkerde alles rondom hem, hij viel bewusteloos neer.

Na den val van den Franschen vaandeldrager was de zege voor de Vlamingen zoo goed als uitgestreden. De ridders omsingeld aan alle zijden, konden hunne paarden, die uitslieden op den slijkerigen bodem, niet richten; afgestegen belemmerde hunne zware rusting al hunne bewegingen. Haast geen enkele Franschman, ontsnapte aan den dood.

Uit onbestendige verten, ijel en vaag, voelde Peerken zachte muziek hem wiegelen, want hij had het flauwe gevoel eener teere golving waarop hij zoetjes dobberde. Een zachte schijn straalde om hem, eene warming van milde zonne, die hem aarde; duidelijk-

ker nu steeg de zang en hij erkende een oud lied, dat hij dikwijls van de wevers in den winkel had gehoord :

Ik wil van den kerele zingen !

Langzaam opende hij de oogen en kwam weer tot bezinning. Hij lag op zijn smal bedje in het oude weverskamertje en door het opene venster, blauwde in zonnig licht de glinsterende hemel boven de zwarte daken. Van uit den Halletoren hoorde men den beiaard zijn klanken schudden, een rinkelend geschal, vol blijheid en levenswonne. In de straat klaterde helder kindergelach en in de verte uit een der winkels klonk het forsche lied tot hem op : « Ik wil van den kerele zinge ! » Zalige vreugd trilde levenswekkend om zijn jeugdig hart, hij was blij, zoo frisch blij als op een heerlijken Zondag bij prachtig weer.

— Ah ! — zuchtte hij — wat is het goed te leven, wat is het heerlijk !

Daar trad Pieter de Konink binnen.

— Hewel, mijn jongen, haast genezen ? vroeg hij meewarig.

— 'k Gevoel mij zoo gelukkig... Ben ik lang ziek geweest ?

— 't Gaat, 't gaat, 'n paar weken te bed reeds... nu maar stil blijven liggen... ge hebt den tijd nog, ge hebt den tijd.

Peerken, die bij 't zicht van zijn baas zich had willen oprichten, was bij stekende pijn in zijn rechterschouder, haast machteloos weer achterovergeslagen, hij kon alleen glimlachend het hoofd naar zijn geliefden meester wenden.

— Blijft ge nu altijd bij ons, meester ? Zijn wij nu weer vrij ?

— Hoort ge 't niet in 't klokkenspel, in zang en kinderlach, de stad is in blijheid, de stad is in feest, ja, jongen wij zijn vrij, wij hebben Vlaanderen vrijgestreden, onze rechten en privilegiën hervormd, onzen wettigen graaf de poort der gevangenis geopend. Straks zult gij bij 't rofflen der trom den prachtigen stoet der ambachten, de fiere overwinnaars hun zegetocht door de stad hooren houden. Wij trekken naar Kortrijk in luiden triomf, het veld be-

groeten waar onze makkers vielen voor 't vaderland, waar wij Vlamingen op den koning van Frankrijk de glansrijkste overwinning behaalden.

— O, dat ik nu kon, — zuchtte Peerken.

— Dan tijgen wij ter kerke, met vaandels en wimpels getooid, versierd met de gulden sporen der gesneuvelde ridders, heel de kerk straalt ervan Peerken, en wij danken God, die ons zijn zegen schonk.

— O, dat moet heerlijk zijn !

— Ja heerlijk is het Peerken... heerlijk voor ons Vlamingen de Fransche dwinglandij voor goed te hebben afgeworpen. Heerlijk, te werken weer vol lust en liefde voor hen, die wij lief hebben, heerlijk te hooren prijzen onzen Vlaamschen trots, onze fierheid. De trots welke onze macht is, ons geluk en ons leven.

Ja, wij zijn vrij, Vlaanderen vrij, zoo moet het zijn !

Droomend van pracht en onverzaad genot, sliep Peerken weer stillekes in zacht prevelend : Vlaanderen vrij, zoo moet het zijn !

Meesterwerken van Memling, 3^e druk

Id.	Jordaens.
Id.	Van der Weyden.
Id.	Israels 2 ^e druk.
Id.	Jan Steen.
Id.	Mauve.
Id.	W. & J. Maris.
Id.	Mesdag.

In voorbereiding: Breughel, Metsys, Van Eyck, e. m. a.

Ieder deeltje in 16° met minstens 30 fotogravuren onder perkamenten omslag in kleuren fr. 0.80

L. LAMBRECHTS. — *Paascheieren*. In 32° bandteekening van René Pin Leclercq. fr. 1.50

Lambrechts wordt door alle lettervrienden gewaardeerd voor zijne schetsen en liederen; deze roman doet zijn talent van eene nieuwe zijde kennen.

J. A. VAN DROOGENBROECK. — *Dit zijn Zonnestralen*. In 8° met 14 blz. muziek, 9e druk. fr. 1.50

Er bestaan geen betere vlaamsche kindergedichten.

LOD. DE RAET. — *Over Vlaamsche Volkskracht*. In 8°, 320 blz. fr. 4.00

« Een Standaardwerk ».

J. D. ROS. — *Het ontwerpen van Vlakornament*, met meer dan 300 illustr. fr. 6.00

Een zoo mooi en nuttig werk over æsthetika bestond er nog niet.

Vlaamsche Koppen, 2^e druk. Eene reeds van 12 luxusportretten op briefkaarten van onze beste hedendaagsche letterkundigen. Onder omslag van Herman Teirlinck. fr. 1.00

LOD. DOSFEL. De Belgische wetten op het gebruik der Nederlandsche Taal, voor het volk toegelicht. fr. 3.00

GODFRIED HERMANS. — *Verzamelde Opstellen en Gedichten*
en *Wereldeinde*. 2 deelen met 2 illustraties van René Pin
Leclercq. fr. 4.00

M. J. BRUSSE. — *Boefje*, 10e druk, met omslagteekening van
Steinlen. fr. 1.50

M. J. BRUSSE. — *Landlooperij*, 2e druk, met omslagteekening van
Dupont. fr. 1.75

HERM. BROECKAERT. — *Liederen*. fr. 2.00

A. H. L. VAN HOUCKE. — *Florentië*. Kunstbeschouwingen en
Reisherinneringen. In 12° met 12 autotypiën buiten tekst. fr. 2.50

ARAN BURFS. — *René De Clercq*. Eene letterkundige studie. Met
1 portr. en een gedicht in handschrift. fr. 1.25

HET BOEK. — *Maandschrift voor boekenvrienden*. Het eenige
kritisch-bibliografisch tijdschrift in onze taal in België, met
medewerking der beste schrijvers van ons land.

Per jaar slechts : fr. 2.50